94(498)"04/14"
C22

RADU CÂRCIUMARU

INTRODUCERE ÎN ISTORIA EVULUI MEDIU ROMÂNESC

ASPECTE ALE EVOLUȚIEI POLITICE (SEC. IX-XVI)

NOTE DE CURS

PRO UNIVERSITARIA

RADU CÂRCIUMARU

Introducere în istoria Evului Mediu românesc. Aspecte ale evoluției politice (sec. IX-XVI)

- NOTE DE CURS -

UNIVERSITATEA "VALAHIA"
TARGOVISTE - ROMÂNIA
SEDIUL CENTRAL
Nr. inv. X45 202

PRO UNIVERSITARIA
2013
BUCUREȘTI

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediţii aparţin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CÂRCIUMARU, RADU
Introducere în istoria Evului Mediu românesc : aspecte ale evoluţiei politice : (sec. IX-XVI) : note de curs / Radu Cârciumaru. - Bucureşti : Pro Universitaria, 2013
Bibliogr.
ISBN 978-606-647-691-1

94(498)"08/15"(075.8)

CUPRINS

Introducere **9**

Capitolul I. Formaţiuni politice în Transilvania (secolele IX-XI) **11**
1.1. Izvoare istorice cu privire la Transilvania 11
1.2. Maghiarii şi aşezarea lor în Câmpia Pannonică 12
1.3. Ducatele intracarpatice din secolele IX-XI 13
1.4. Stadiul de dezvoltare al societăţii intracarpatice în secolele IX-XI 17

Capitolul II. Structurile politice în spaţiul românesc extracarpatic (secolele X-XII) **19**
2.1. Societatea extracarpatică în lumina descoperirilor arheologice 19
2.2. Instaurarea stăpânirii bizantine la Dunărea de Jos (971). Structuri politice între Dunăre şi Marea Neagră în secolul XI 20
2.3. Invazia ultimului val de migratori turanici (pecenegii, uzii şi cumanii) 21

Capitolul III. Marea invazie mongolă şi consecinţele ei asupra teritoriilor româneşti **29**
3.1. De la înfiinţarea Imperiului mongol de către Ginghis-han la invazia asupra spaţiului românesc 29
3.2. Invazia în Moldova şi Transilvania. Urmările acţiunilor mongole asupra Europei centrale şi de est 31
3.3. Instalarea autorităţii Hoardei de Aur între Prut şi Nistru 33

Capitolul IV. Evoluţia spaţiului românesc în secolul al XIII-lea **35**
4.1. Politica de colonizare a Ungariei în spaţiul românesc. Aşezarea cavalerilor teutoni în Ţara Bârsei 35
4.2. Diploma cavalerilor ioaniţi. Prima atestare documentară a formaţiunilor politice de la sud de Carpaţi 37
4.3. Condiţiile apariţiei formaţiunilor politice la est de Carpaţi şi relaţiile acestora cu autoritatea mongolă 40

Capitolul V. Formarea statului medieval Ţara Românească **42**
5.1. Etapele unificării politico-teritoriale la sud de Carpaţi în ultimele decenii ale secolului al XIII-lea 42
5.2. Raporturile internaţionale în partea centrală şi de răsărit a Europei în a doua parte secolul al XIII-lea 43
5.3. Legenda lui Negru-Vodă între mit şi adevăr istoric 45

5.4. Marile puteri din partea central-estică a Europei la începutul secolului al XIV-lea. Ţara Românească în intervalul 1310-1330 47
5.5. Războiul maghiaro-muntean din anul 1330. Statul muntean şi obţinerea independenţei politice 48

Capitolul VI. Constituirea statului medieval Moldova 51
6.1. Maramureşul în prima parte a secolului al XIV-lea. Rolul feudalităţii locale în întemeierea statului de la răsărit de Carpaţi 51
6.2. Lansarea expediţiei maghiare împotriva mongolilor din sudul Moldovei 52

Capitolul VII. Consolidarea vieţii statale în Ţara Românească (a doua jumătate a secolului XIV) 55
7.1. Statul muntean sub conducerea voievodului Nicolae-Alexandru 55
7.2. Evoluţia Ţării Româneşti în timpul domniei lui Vladislav-Vlaicu 57
7.3. Sud-estul Europei în faţa pericolului otoman 59

Capitolul VIII. Evoluţia politică a statului moldovean în a doua jumătate a secolului al XIV-lea 61
8.1. Orientările politicii externe în timpul voievozilor Bogdan I şi Laţcu 61
8.2. Petru I Muşat 62
8.3. Urmaşii lui Petru I. Noile tratate de vasalitate cu Polonia şi reluarea conflictului militar cu Ungaria 65

Capitolul IX. Ţara Românească în perioada domniei lui Mircea cel Bătrân 67
9.1. Contextul internaţional al dobândirii domniei şi politica de refacere a unităţii teritoriale 67
9.2. Politica internă, legăturile comerciale şi organizarea ţării în faţa primejdiei otomane 68
9.3. Ţara Românească între anii 1390-1400: alianţe creştine şi confruntări antiotomane 71
9.4. Mircea cel Bătrân şi criza de structură a imperiului otoman (1402-1418) 74

Capitolul X. Politica de echilibru a Moldovei în timpul domniei lui Alexandru cel Bun 78
10.1. Consolidarea vieţii interne a Moldovei în primele decenii ale secolului al XV-lea 78
10.2. Evoluţia Moldovei pe plan extern (1400-1432) 80

Capitolul XI. Românii Transilvăneni în sistemul voievodatului 86
11.1. Menţiuni despre organizarea românilor din interiorul arcului carpatic în secolul al XIV-lea şi în prima parte a secolului al XV-lea 86
11.2. Mişcări sociale în Transilvania secolului al XV-lea 88

Capitolul XII. Ţara Românească între Regatul Ungariei şi Imperiul Otoman (prima jumătate a secolului al XV-lea) 92
12.1. Coordonatele politicii externe a statului muntean după moartea lui Mircea cel Bătrân 92
12.2. Ţara Românească, stat aflat sub influenţa otomană 94

Capitolul XIII. Evoluţia politică a Moldovei între anii 1432-1457 98
13.1. Urmaşii lui Alexandru cel Bun. Perioada luptelor dinastice 98
13.2. Moldova sub sfera de influenţă a marilor puteri. Începuturile vasalităţii moldo-otomane 101

Capitolul XIV. Iancu de Hunedoara şi politica antiotomană din prima jumătate a secolului al XV-lea 103
14.1. Originea familiei. Tinereţea lui Iancu de Hunedoara 103
14.2. Iancu de Hunedoara, ţările române şi marile campanii militare împotriva imperiului otoman 104

Capitolul XV. Vlad Ţepeş şi politica antiotomană a Ţării Româneşti la mijlocul veacului al XV-lea 109
15.1. Contextul politic al dobândirii primei domnii. Perioada anilor de pribegie 109
15.2. Politica internă a Ţării Româneşti (1456-1462) 111
15.3. Politica externă a Ţării Româneşti (1456-1462) 113

Capitolul XVI. Epoca lui Ştefan cel Mare 119
16.1. Contextul internaţional al dobândirii domniei. Aspecte ale politicii interne a Moldovei în timpul domniei lui Ştefan cel Mare 119
16.2. Relaţiile Moldovei cu Ungaria şi Ţara Românească 122
16.3. Războaiele Moldovei cu Imperiul otoman 124
16.4. Moldova şi axa de interese a Ungariei şi Poloniei. Ultima parte a domniei lui Ştefan cel Mare (1489-1504) 129

Capitolul XVII. Ţara Românească în debutul veacului al XVI-lea 131
17.1. Apropierea faţă de imperiul otoman (1495-1521) 131
17.2. Radu de la Afumaţi: domnul celor 20 de bătălii 132

Capitolul XVIII. Moştenirea lui Stefan cel Mare. Evoluţia Moldovei în prima parte a secolului al XVI-lea **135**
18.1. Orientări în politica externă în debutul veacului al XVI-lea 135
18.2. Petru Rareş: o domnie între diplomaţie şi război 137

Capitolul XIX. Constituirea principatului autonom al Transilvaniei **142**
19.1. Transilvania la începutul veacului al XVI-lea 142
19.2. Transilvania de la voievodat la principat autonom 143

Capitolul XX. Ţările Române sub regimul dominaţiei otomane **146**
20.1. Statutul economic al Ţărilor Române în a doua parte a veacului al XVI-lea 146
20.2. Domnii reprezentative pentru a doua parte a veacului al XVI-lea 148

Capitolul XXI. Un moment de referinţă al veacului al XVI-lea: Domnia lui Mihai Viteazul **158**
21.1. Mihai Viteazul în istoriografia românească din secolele XVII-XIX. Construcţia mitului unităţii naţionale 158
21.2. Viaţa şi ascensiunea politică până la dobândirea domniei 161
21.3. Contextul internaţional la finele secolului al XVI-lea 163
21.4. Politica externă a Ţării Româneşti din anii 1593-1599 165
21.5. Prima unire a ţărilor române 168

Bibliografie selectivă **173**

INTRODUCERE

Acest curs, apărut sub forma unei cărţi, a fost conceput să se adreseze atât studenţilor cât şi unui public larg fascinat de istorie, de tumultuoasa perioadă a evului mediu românesc.

Din această perspectivă, menirea sa este să răspundă unei nevoi de informare cu privire la o diversitate de procese prezentate uneori neclar sau divergent la nivel istoriografic. Având credinţa că expunerea respectă ultimele interpretări istorice, considerăm că ea nu poate fi încadrată, în totalitate, într-o anumită programă ce pierde în multe cazuri din elementul de continuitate al expunerii evolutive.

Trebuie să recunoaştem că specificul de manual universitar a impus şi îngrădiri demersului nostru concentrate în limita de spaţiu alocată analizei anumitor personalităţi sau în dezbaterea diverselor fenomene, evenimente istorice. Am căutat, cum era firesc, să insistăm asupra momentelor de seamă ale perioadei medievale şi, de aceea, procese precum geneza statelor româneşti sau figurile unor importanţi domnitori (Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Neagoe Basarab, Petru Rareş, Mihai Viteazul) beneficiază de o atenţie sporită. În egală măsură, am dorit să nu neglijăm Transilvania ce a deţinut, de-a lungul istoriei sale, un statut aparte care i-a restrâns, în multe situaţii, o politică proprie.

Întregul spaţiu românesc a încercat, în consecinţă, să fie înfăţişat în interacţiune permanentă cu statele vecine, cu marile puteri ce au jucat un rol răsfrânt direct sau indirect şi asupra evoluţiilor româneşti.

În lumina celor afirmate, se află motivaţia pentru care însăşi lucrarea este văzută drept o introducere la studiul istoriei evului mediu românesc, axată pe analiza vieţii politice operând, doar atunci când era de strictă necesitate, un transfer asupra realităţilor economice sau sociale.

Structurarea materiei a urmărit criteriul clasic, cel cronologic, ce nu a fost însă absolutizat, pe parcursul lucrării existând excepţii menite să dea o cursivitate, o înţelegere cât mai exactă a textului.

Din aceeaşi perspectivă cronologică, cursul debutează cu realităţi ale secolului al IX-lea, chiar dacă în spaţiul central-vestic al Europei